

Analýza užívaných citačních stylů v publikacích autorů z lékařských, sportovních a přírodovědných oborů na Masarykově univerzitě

Příspěvek představuje výsledky analýzy citačních stylů, podle kterých citovali autoři z vybraných fakult Masarykovy univerzity. Autoři z lékařské fakulty citovali nejčastěji podle stylu Vancouver/NLM (32,42 % případů) nebo ISO 690 (12,71 %), autoři z fakulty sportovních studií podle stylu APA (38,24 %), ISO 690 (6,86 %) nebo Vancouver/NLM (5,39 %) a autoři z přírodovědecké fakulty podle vlastního stylu časopisu (46,60 %). Některý z obecně známých stylů následovali jen autoři z oboru astrofyzika (40,74 % případů podle stylu AIP) a z oborů biofyzika (30,23 %), biochemie (10,63 %) a chemie (30 %), kteří citovali podle stylu ACS. Výsledky ukázaly styl Vancouver/NLM jako nejvhodnější k citování v lékařských oborech. V případě sportovních oborů je třeba další výzkum pro ověření, jestli místo stylu APA není vhodnější styl Vancouver/NLM. Další výzkum je nezbytný i v přírodovědných oborech. K identifikaci vhodného citačního stylu pro přírodovědeckou a sportovní fakultu kromě analýzy citačních stylů užívaných autory je nutno provést i analýzu četnosti citovaných dokumentů podle jejich typu a dotazníkové šetření mezi vyučujícími.

Úvod

Desítky let se vede diskuse, podle jakého citačního stylu je vhodné citovat. Jejich příčinou je rozdílný účel užívání bibliografických citací, kdy autoři jimi podporují svou argumentaci nebo s něčím názorem polemizují, čtenáři podle nich identifikují autorem použité zdroje informací, editoři dohlížejí na jejich formální podobu a dozorují, aby jejich nadbytečné používání nezvyšovalo finanční náklady na vydání publikace, a knihovníci podle nich identifikují uživatelem požadovaný dokument (Terbille 1990). V jednotlivých vědních oborech pak lze sledovat odlišné citační zvyklosti, neboť vyučující si při svém publikování navykli na určitý styl citování, v důsledku čehož se studenti setkávají s různými způsoby citování v rámci jejich oboru.

V 70. až 90. letech minulého století se opakovaně objevovaly požadavky po unifikaci citování a vytvoření jednotného citačního stylu, jako se to na konci 70. let podařilo editorům biomedicínských časopisů (Freimer a Perry 1986; Terbille 1990; Mansfield 1984). V českém prostředí bývá za východisko z této situace považováno doporučení citovat podle normy ČSN ISO 690 (dále jen ISO 690), jež je doporučována řadou českých vysokých škol (Kubálková 2006). Tato norma však není závazná, protože „ČSN nejsou považovány za právní předpisy a není stanovena povinnost jejich dodržování“ (UNMZ c2014). Stejně nezávazné a obory nedodržované jsou i normy zahraničí, např. ANSI (American National Standards Institute) či britská norma vydaná Britským standardizačním institutem (Mansfield 1984; Moorthy 1988). Nejinak je tomu i na řadě univerzit, které přes existenci výše jmenovaných norem preferují citační zvyklosti příslušného oboru (Park et al. 2011). Jak dokládají nedávné průzkumy z vybraných českých filozofických a přírodovědeckých fakult, nejednotná situace je i na českých univerzitách. Na filozofických fakultách se objevily požadavky po unifikaci citačních

pravidel (Gřešáková 2013, s. 86–87), což je názor, který zazněl i na přírodovědeckých fakultách, kde se však objevil i požadavek citovat podle stylu obvyklého ve studovaném oboru (Řehůřková 2013, s. 98–101).

Nejednotnost v citačních pokynech panuje i na Fakultě sportovních studií MU (FSpS), na níž je pro kvalifikační práce stanoven styl APA (FSpS c2014). Na Lékařské fakultě MU (LF) mají studenti doktorského studia naopak citovat podle stylu AMA (LF 2013), zatímco studenti ostatních studijních programů nemají citační pravidla stanovena nebo citují podle publikací prezentujících předchozí vydání ISO 690 z let 1996 a 2000 (Placheta 2010; Siegelová 2004; Wilhelmová 2008). Na Přírodovědecké fakultě MU (PřF) stanovují citační pravidla pouze tři pracoviště (Řehůřková 2013, s. 42). V této situaci vyvstává otázka, který citační styl by byl pro jmenované fakulty vhodný, zdali unifikovaný styl ISO 690 nebo jiný.

Již zmíněné dotazníkové šetření (Řehůřková 2013) ukázalo, že studenti z PřF nejčastěji citují podle ISO 690 a následně stylu Harvard. Tato zjištění jsou však diskutabilní, neboť nebylo zjišťováno, jestli převažující využívání ISO 690 vyplývá z doporučení vyučujících nebo studentovy vlastní volby tohoto stylu. Spekulativní je i užívanost stylu Harvard, který není citačním stylem, ale označením citační metody author-date (Hewer 1945) a tedy studenti PřF mohli ve skutečnosti citovat podle jiného stylu užívajícího tuto metodu (např. APA, Chicago aj.).

Vzhledem k uvedenému vyvstává potřeba identifikovat vhodný citační styl jiným způsobem, a to analýzou stylů, podle nichž autoři z LF, FSpS a PřF citovali ve svých publikacích. Bylo by tak možno doporučit pro danou fakultu či obor vhodný citační styl, tj. studenti by se učili citovat podle v jejich oboru obvyklého stylu, aniž by byla dotčena zvyklost jejich vyučujících. Cílem této studie je tedy zjistit, které citační styly obvykle musejí autoři z LF, PřF a FSpS při svém publikování nejčastěji dodržovat, a identifikovat pro příslušnou fakultu vhodný citační styl.

Metoda výzkumu

Podobně jako Leticia Camachová (2013) zjišťovala používané citační styly v článkách z časopisů evidovaných v bázi Journal Citation Reports i ve zde popisovaném výzkumu byl okruh analyzovaných publikací zúžen na časopisy, neboť v nich obecně autoři nejvíce publikují (Kumar a Dora 2011; Quental a Lourenço 2012). Z důvodu aktuálnosti stavu i potřeby dostatečně reprezentativního vzorku byl pomocí aplikace Prezentátor v Informačním systému MU získán seznam časopiseckých článků autorů z LF, FSpS a PřF z let 2011–2013. Seznam obsahoval identifikační číslo publikace v IS MU, rok vydání, ISSN, bibliografický záznam, k němu autorem přiřazený kód oboru pro RIV, číslo a název pracoviště autora. Vyčleněny byly zcela neúplné nebo chybně vložené záznamy (např. za článek byl vydáván příspěvek na konferenci). V případě chybějícího názvu časopisu nebo ISSN byly tyto údaje dohledány na Internetu či v databázi UlrichsWeb, ve které byly zjištěny i údaje o vydavateli. Prostřednictvím portálu Genamics JournalSeek (<http://journalseek.net>) nebo vyhledávače Google

byly dohledány webové stránky časopisu, z jejichž pokynů pro autory byl zjišťován citační styl použitý pro časopisecký článek. Bylo sledováno, zdali je v pokynech jmenován některý ze známých stylů typu AMA, ACS, MLA aj., a pokud tomu tak nebylo, struktura příkladu bibliografické citace (dále jen citace) byla porovnána se strukturou citace těchto známých stylů. V případě výslovného pojmenování stylu nebo shodné podoby struktury citací byl ke všem článkům daného časopisu přiřazen název stylu. V případě odlišnosti v jednom údaji od známého citačního stylu byly k článkům z časopisu přiřazen název stylu a slovo „odchylka“. V případě dvou a více odchylek byla k článkům z časopisu přiřazena kategorie „chyba“. K záznamům článků v časopisech nařizujících již neplatné vydání citačního stylu byla přiřazena kategorie „zastaralá“. Pokud v pokynu uvedená citace neodpovídala žádnému z výše jmenovaných stylů, byla k článkům přiřazena kategorie „vlastní styl“. Kategorie „nespecifikováno“ byla přiřazena publikacím z časopisů s pokyny, jež nesespecifikovaly citační styl nebo neobsahovaly příklady citací. Záznamům z časopisů povolujícím více způsobů citování (vždy se jednalo o styly Vancouver nebo Harvard) byla přidělena kategorie „více stylů“. V případě neuvedení žádných pravidel byla přiřazena kategorie „neuvedeno“. Do kategorie „nelze zjistit“ byly zařazeny články z časopisů, jejichž instrukce nebylo možno dohledat, protože již byly zrušeny, nemají webovou stránku apod.). Po kompletaci dat v rámci každé fakulty zvlášť (v případě PŘF i podle oborů) byl pro každou výše uvedenou kategorii zjištěn počet v ní zařazených článků a k nim přiřazených stylů. Výsledky byly vyjádřeny procentuálně kvůli potřebě srovnání zjištění z jednotlivých let a srovnatelné prezentace výsledků jako v předchozích obdobných výzkumech (Camacho 2013; Gřešáková 2013; Řehůrková 2013).

Výsledky

Stav k 29. 12. 2013	LF		FSpS		PŘF	
	Počet článků	Počet použitelných článků	Počet článků	Počet použitelných článků	Počet článků	Počet použitelných článků
2011	905	900	83	82	1007	1000
2012	1091	1079	63	62	1163	1156
2013	637	633	60	60	651	642
CELKEM	2633	2612	206	204	2821	2798

Tab. 1 – Počet v IS MU evidovaných a pro výzkum použitelných článků s počtem v IS evidovaných a pro výzkum použitelných časopiseckých titulů

v chybné variantě. V 27,76 % případů měly časopisy vlastní způsob citování a v 13,48 % případů časopisy nesespecifikovaly požadavky na citování.

Autoři z FSpS citovali nejčastěji podle stylu APA (38,24 %), případně stylů ISO 690 (6,86 %) nebo NLM/Vancouver v jeho variantě korektní (5,39 %) a s jednou odchylkou (4,41 %). Ve 24,02 % případů článků časopis neuvádí citační pokyn.

Tabulka 1 ukazuje, že k 29. prosinci 2013 1. bylo autorů z LF evidováno v IS MU 2 633 časopiseckých článků z let 2011–2013, z nichž bylo vyřazeno 21 (0,79 %) neúplných nebo chybných záznamů, 2. v případě FSpS se jednalo o 206 záznamů, z nichž byly vyřazeny 2 publikace (0,97 %), 3. a autoři z PŘF evidovali 2 821 publikací, z nichž bylo 23 (0,82 %) nepoužitelných.

Tabulka 2 ukazuje dlouhodobý trend publikování autorů z LF podle stylu Vancouver/NLM (16 % případů) nebo jeho varianty s jednou odchylkou (16,42 %). Následuje norma ISO 690 (12,71 % případů)

	ACS	ACS - odchylka	AIP	AIP - odchylka	AMA	AMA - odchylka	APA	CBE/CS E	CBE/CS E - odchylka	Harvard	Chicago	Chicago odchylka	IEEE	ISO 690	ISO 690 - chyba	ISO 690 - zastaralá	Vancouver/NLM	Vancouver/NLM odchylka	více stylů	vlastní styl	nelze zjistit	NSP	NVD
LF (n=2612)	0,54	0,08	0,00	0,00	0,57	0,04	0,46	1,07	0,00	0,15	0,00	0,00	0,04	0,84	12,71	3,14	16,00	16,42	0,11	27,76	4,82	13,48	1,76
FSpS (n=204)	0,49	0,98	0,00	0,00	0,00	0,04	38,24	0,00	0,00	0,98	0,04	0,00	0,04	1,47	6,86	0,04	5,39	4,41	0,04	5,39	9,31	2,45	23,83
PŘF (n=2798)	3,54	0,86	1,00	0,61	0,18	0,00	0,11	0,82	0,32	0,29	0,07	0,14	0,21	0,43	5,00	0,54	3,97	5,22	1,39	46,60	4,97	8,93	14,80

Tab. 2 – Procentuální počet použitelných článků, v nichž autoři z LF, FSpS a PŘF užíli příslušný citační styl (vysvětlivky: NSP = citační styl nesespecifikován, NVD = citační styl neuveden)

V případě PŘF (tab. 2 a 3) celkově dominuje publikování v časopisech s vlastním způsobem citování (46,60 % případů), zatímco zbývající články se při citování řídily různými citačními styly. U jednotlivých oborů lze sledovat, že pouze některé z nich se opakovaně přiklánějí k některému z citačních stylů. Především se jedná o obor astrofyzika, jehož autoři v 40,74 % případech citovali podle stylu AIP. Podle stylu ACS citovali autoři z oboru biofyzika (30,23 %, z toho 4,65 % s jednou odchylkou), biochemie (10,63 %, z toho 1,06 % s odchylkou) a chemie (30 %, z toho 6,54 % s jednou odchylkou).

	ACS	ACS - odchylka	AIP	AIP - odchylka	AMA	AMA - odchylka	APA	CBE/CS E	CBE/CS E - odchylka	Harvard	Chicago	Chicago odchylka	IEEE	ISO 690	ISO 690 - chyba	ISO 690 - zastaralá	Vancouver/NLM	Vancouver/NLM odchylka	více stylů	vlastní styl	nelze zjistit	NSP	NVD
Antropologie (n=92)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1,09	0	0	0	0	1,09	0	0	5,43	0	42,39	7,61	6,52	35,87
Astrofyzika (n=54)	0	0	40,74	1,85	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3,7	0	0	20,37	0	5,56	27,78	
Biofyzika (n=43)	25,58	4,65	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2,33	6,98	0	48,84	2,33	6,98	2,31
Biochemie (n=94)	9,57	1,06	0	0	0	0	0	2,13	0	0	0	0	0	1,06	1,06	0	3,19	0	78,72	0	2,13	1,08	
Biologie (n=421)	0	0,24	0,24	0	0	0	0,24	1,68	0	0	0	0	0	0,48	0,24	0	2,4	0	41,25	29,98	9,59	11,27	2,39
Ekologie (n=118)	1,69	0,85	0	0	0	0	0	1,69	0,85	0	0	0	0	0,85	1,69	0	0	2,54	0	55,08	9,32	4,24	21,2
Fyzika (n=312)	1,28	0,96	1,28	3,53	0	0	0	0	0	0	0	0,32	1,28	0,32	1,92	0	0	1,6	10,9	49,68	3,2	11,86	11,87
Chemie (n=260)	23,46	6,54	0	0,77	0	0	0,38	0	0	0	0	0	0	0,38	0	0	3,08	0,77	0	48,85	5,39	4,23	6,15
Matematika (n=224)	0	0	0	0,45	0	0	0	0	0,45	0	0,45	0	0	0	2,24	0	0,45	0,9	0	43,5	5,38	10,31	35,87
Vědy o Zemi (n=266)	0,38	0,19	0	0	0	0,19	0	1,13	0,75	0,56	0	0	0	0,75	1,13	0	0	1,13	0	78,57	4,14	4,7	6,38
Ostatní (n=914)	0,55	0,11	0,11	0,11	0,55	0	0,11	1,75	0,11	0,22	0	0	0,11	0,88	13,13	1,31	9,63	12,14	0,22	29,21	1,53	5,47	22,75

Tab. 3 – Procentuální počet použitelných článků podle oboru, v nichž autoři z PŘF užíli příslušný citační styl (NSP = nesespecifikováno, NVD = neuvedeno)

Diskuse nad výsledky z LF

Vzhledem k existenci unifikovaného citačního stylu Vancouver/NLM pro biomedicínské časopisy (ICMJE 1991) není překvapivé, že autoři z LF podle něj citovali ve třetině svých publikací. Překvapující je však v podstatě nulové (0,61 %) citování podle dalšího medicínského citačního stylu – AMA, což je zapříčiněno tím, že autoři z LF nepublikovali v žádném z časopisů vydávaných Americkou lékařskou asociací. Další často užívaný styl ISO 690 (16,69 %) byl v pokynech téměř vždy (15,85 %) v chybné nebo již neplatné variantě (např. časopis Geriatrie a Gerontologie (Skálová c2014) vyžaduje citování podle ISO 690, ale v rozporu s touto normou vyžaduje psaní údajů o všech autorech v invertované podobě, název se nemá psát kurzívou, ročník časopisu není tučným písmem apod.). Bližší analýza pokynů v českých lékařských časopisech odhalila, že příklady citací v svou podobou de facto následují styl Vancouver/NLM (povinnost zkracovat název časopisu, oddělovat rok vydání od údajů o ročníku a čísle časopisu středníkem apod.). Užívat ISO 690 místo stylu Vancouver/NLM je nevhodné, neboť se tyto styly v citacích nejčastěji užívaných informačních zdrojů (monografie, příspěvek ve sborníku a časopisecký článek) v mnohém odlišují. Například styl Vancouver/NLM vyžaduje psaní všech údajů normální písmem, zatímco ISO 690 vyžaduje psaní příjmení autorů verzálkami, název zdrojového dokumentu kurzívou, uvedení ISBN/ISSN apod. Vzhledem ke snaze editorů českých lékařských časopisů modifikovat styl ISO 690 a přiblížit jej stylu Vancouver/NLM a výsledkům analýzy (tabulka 2) ukazujícím, že podle obou těchto stylů autoři z LF citovali v 45,13 % publikací, není vhodné implementovat styl ISO 690 na LF. Pracoviště LF doporučující ISO 690 by měla od této normy upustit.

LF by pak měla zvážit úpravu citačního pokynu pro disertační práce, aby místo nynějšího stylu AMA se citovalo podle Vancouver/NLM. Nespornou výhodou Vancouver/NLM je zdarma zpřístupněný oficiální pokyn k tomuto stylu na webových stránkách Národní lékařské knihovny v USA (Patrias 2007), zatímco AMA je oficiálně dostupná jen v tištěné podobě. Naopak výhodou stylu AMA je možnost při citování monografie uvést rozsah citovaných stran a zjednodušit tak čtenáři identifikaci citované pasáže. Pokud jde o podobu citací, je mezi oběma styly několik rozdílů – název knihy/sborníku/časopisu podle stylu AMA má být kurzívou, Vancouver/NLM požaduje celkový rozsah stran knihy, při citování filmového záznamu formát nosiče, jedná-li se o zvukový film atd.

Za těchto podmínek se styl Vancouver/NLM jeví jako výhodný především pro autory textů kvůli bezproblémové dostupnosti citačních pokynů, zatímco pro čtenáře i knihovníky je vhodnější styl AMA umožňující jednoznačnou identifikaci citované pasáže v monografii. Vzhledem ke zkušenostem ze zahraničí dokládajícím, že v biomedicínských oborech patří monografie k méně často citovaným dokumentům (Strader 2012; Klassen 2011), se snižuje význam potřeby uvádět v citaci v textu rozsah citovaných stran. V důsledku toho i s ohledem na výsledky zde prezentovaného výzkumu a výše zmíněné tendenci českých lékařských časopisů modifikovat normu ISO 690 se citační styl Vancouver/NLM jeví jako nejvhodnější pro citování v kvalifikačních pracích na LF. Editoři českých lékařských časopisů by pak vzhledem k uvedenému měli uzpůsobit citačních pokynů trendu citování v biomedicínských časopisech podle stylu Vancouver/NLM.

Diskuse nad výsledky z FSpS

Mezi autory z FSpS převažovalo citování podle stylu APA (38,24 % publikací), následovaného stylem Vancouver/NLM (9,80 %, z toho 5,39 % případů v bezchybné variantě). Třetím nejčastěji užívaným stylem byla norma ISO 690 (8,37 %, z toho 6,86 % v chybné nebo v 0,04 % případů zastaralé variantě). Citování podle chybné varianty ISO 690 je opět zapříčiněno snahou modifikovat styl, neboť se jednalo o články vydané v českých lékařských časopisech. V souvislosti s tím nabývají pro FSpS na významu zejména styly APA s Vancouver/NLM.

Jedná se o styly, které jsou co do podoby citací odlišné už užívanou citační metodou (APA užívá metodu author-date, Vancouver/NLM metodu citation-sequence). Kromě z toho vyplývající rozdílné pozice roku vydání v citaci se oba styly odlišují i v psaní dalších údajů. APA na rozdíl od Vancouver/NLM vyžaduje umístění roku vydání a u monografií a příspěvků ve sborníku i údaje o vydání do závorek, vložení rozsahu stran příspěvku ve sborníku do závorek, psaní ročníku časopisu kurzívou apod.

Identifikaci vhodného citačního stylu pro FSpS rovněž komplikuje skutečnost, že 29,90 % článků publikovali autoři z FSpS v tamějším fakultním periodiku Studia Sportiva, které nařizuje citování podle APA (FSpS 2014). Nebýt toho, je míra citování podle APA a Vancouver/NLM v podstatě shodná. Tato variabilita mezi styly pramení z interdisciplinárnosti sportovních věd pohybujících se na pomezí s medicínou nebo psychologií (Andrade et al. 2013; Gau 2013).

V těchto souvislostech nelze jednoznačně určit, zdali je pro sportovní vědy vhodnější styl APA nebo Vancouver/NLM. V důsledku toho se ukazuje potřeba učinit kvalifikovaný závěr i na základě analýzy typů zdrojů, které vyučující i studenti FSpS nejčastěji citují, a dotazníkového šetření mezi učiteli a studenty FSpS, který ze stylů preferují. Až poté s přihlédnutím ke zde prezentovaným výsledkům bude možné identifikovat citační styl, jenž oborově i škálou příkladů bibliografických citací nejvíce pokrývá potřeby i publikační chování autorů ze sportovních věd.

Diskuse nad výsledky z PŘF

Diskuse nad výsledky z PŘF

Výsledky analýzy používaných citačních stylů autory z PŘF přinesly odlišné výsledky, než jaké prezentovala Řehůrková (2013, s. 67). Namísto jí zjištěného převážného citování podle ISO 690 a Harvardu zde prezentované výsledky naopak odhalují méně časté citování podle těchto norem (ISO 690 v 5,97 % případů, Harvard v 0,29 %). Rozdílnost výsledků jistě pramení z toho, že předmětem šetření Řehůrkové bylo především chování studentů, u nichž nebylo zjišťováno, zdali styl ISO 690 volili ze své vůle či nikoli. Podle Řehůrkové (2013, s. 44) někteří respondenti navíc uvedli, že některé knihovny na webových stránkách mají návody, což ale není případ Ústřední knihovny PŘF (c2014). Rovněž trvá v úvodu zmíněný problém, že není známo, který citační styl byl ve skutečnosti míněn při respondentově volbě stylu Harvard.

Zde prezentovaná zjištění ukazují, že u některých oborů PŘF dominuje některý z citačních stylů výrazně se odlišující od stylu ISO 690. Styl ACS je často používán v oborech biochemie a chemie, což podobně jako v biomedicíně reflektuje existenci oficiálně publikované citační příručky organizace American Chemical Society (ACS), k níž se přiklání i přední vydavatelé (z 88 publikací z oboru biochemie a chemie bylo 52,81 % článků publikováno organizací ACS, 25,84 % nakladatelství Wiley či dalšími vydavateli, jako jsou například Springer (6,74 %), Elsevier (5,62), Taylor & Francis (2,25 %) aj. V důsledku toho lze styl ACS považovat za vhodný pro citování v oborech biochemie a chemie, ale i biofyzika, jejíž autoři v 30,23 % případů rovněž citovali podle stylu ACS.

Příklon některého oboru k určitému citačnímu stylu se týká i oboru astrofyzika, jehož autoři ve 42,59 % případů citovali podle stylu AIP (American Institute of Physics). Překvapující

je však fakt, že podle tohoto stylu citovalo jen v 4,81 % případů autoři z oboru fyzika, pro který styl AIP vznikl. Na tuto nejednotnost poukazují i výsledky Řehůřkové (2013, s. 67), neboť v oboru fyzika nedosáhla výraznějšího zájmu ani norma ISO 690. Zatímco pro obor astrofyzika lze tedy styl AIP označit za vhodný, u oboru fyzika tak učinit nelze a k identifikaci vhodného stylu je třeba další výzkum.

Pro výše uvedené obory jsou vhodné styly ACS a AIP místo unifikované ISO 690 i kvůli velké míře rozdílů v citacích. ISO 690 se od ACS a AIP odlišuje způsobem zápisu údaje o autorech a požadavkem na uvedení standardizačního čísla. ACS a AIP preferují používání anglických termínů pro vyjádření slova strana, zatímco ISO 690 reflektuje její tuzemskou lokalizaci a užívá české ekvivalenty. Styl AIP na rozdíl od ISO 690 požaduje vymezení údajů o místě vydání, vydavateli a roku vydání závorkami. V citaci článku styly AIP a ACS neuvádějí číslo časopisu a údaj o ročníku uvádí jiným typem písma atd. Jedná se o nemalé odchylky, kvůli čemuž by nebylo vhodné implementovat unifikovanou normu ISO 690 do citačních pravidel oborů astrofyzika, biofyzika, biochemie a chemie.

Sporná je i vhodnost implementace ISO 690 do citačních pravidel ostatních oborů PŘF, protože tamější autoři citovali zejména podle vlastního stylu příslušného časopisu. Překvapující je nízké procento (1,68 %) publikací z oboru biologie, které citovaly podle pro jejich obor vytvořeného stylu CBE/CSE. Biologové totiž v 41,25 % případů citovali podle pokynů nařizujících volbu mezi stylem Vancouver/NLM nebo Harvard, v důsledku čehož nelze pro obor biologie identifikovat nejen vhodný citační styl, ale ani citační metodu (Vancouver/NLM = metoda citation-sequence, Harvard = author-date). Využívat normu ISO 690 v oboru biologie je také nevhodné, protože jak již bylo výše uvedeno, styl Vancouver/NLM se od ISO 690 v mnohém odlišuje, zvláště v citování článků, které jsou v tomto oboru převážně citovány (Banateppanvar et al. 2013; Newton Miller 2011). Rovněž již bylo zmíněno, že styl Harvard je označen zastřešující různě styly, které však podle zde prezentovaných zjištění byl biologie užíván minimálně (APA 0,24 %, CBE/CSE 1,68 %, Chicago 0,00 %, ISO 690 0,72 % aj.).

Nejproblematičtější je situace u zbývajících přírodovědných oborů vzhledem k vysokému procentu citování podle vlastních stylů jednotlivých časopisů. Identifikovat styl vhodný pro obory antropologie, ekologie, matematika a vědy o Zemi nelze ani podle způsobu citování vydavatele, u něhož autoři z uvedených disciplín publikují. Z 1 304 článků publikovaných v časopisech s vlastním citačním stylem autoři z PŘF publikovali u 166 vydavatelů, z nichž 41,69 % článků publikovala jen tři nakladatelství Elsevier (16,48 %), Springer (14,79 %) a Wiley 10,42 % a citování ve zbývajících publikacích je roztrženo mezi ostatních 163 vydavatelů s vlastními pokyny. Ani z tohoto hlediska tedy nelze stanovit vhodný citační styl pro uvedené zbývajících přírodovědné obory.

Vzhledem k uvedenému vzniká stejně jako v případě FSpS potřeba provést analýzu typů dokumentů, které autoři z PŘF nejčastěji citují, a případně i hlubší dotazníkové šetření mezi těmito autory. V současnosti již existují studie (Shafi a Gazi 2012; Wilson 2012) dokládající, že se v přírodních vědách nejčastěji citují časopisecké články, monografie a v menší míře další typy dokumentů. Přesto by bylo vhodné prověřit toto citační chování, neboť tyto studie představují buď zjištění týkající se i jen části určitého oboru nebo přírodních věd jako celku či součásti dalších i nepřírodovědných oborů na univerzitách.

Vzhledem k uvedenému se nabízí otázka, zdali by pro obory antropologie, biologie, ekologie, fyzika, matematika a vědy o Zemi nebylo vhodné citovat podle unifikovaného citačního

stylu ISO 690. Protože však v jednotlivých oborech mohou být citovány i atypické zdroje informací (např. rukopis, rozhovor), které nemusejí mít v normě ISO 690 oporu, nemusí být použití unifikovaného stylu vhodné. Ostatně k témuž závěru dospěla ve svém výzkumu i Řehůřková (2013, s. 106) navzdory zcela evidentní převaze stylu ISO 690 ve volbě studentů PŘF. Podobně jako v případě FSpS je proto třeba realizovat další výzkum v oblasti využívání citačních stylů prostřednictvím analýzy kvalifikačních prací jednotlivých oborů i prostřednictvím dotazníkového šetření. Takové šetření by pak mělo zjišťovat stanovisko vyučujících k myšlence zvolit jeden citační styl, podle něhož by studenti citovali v kvalifikačních pracích konkrétního ústavu.

Závěr

Cílem studie bylo zjistit, podle kterého citačního stylu autoři z LF, FSpS a PŘF nejčastěji citují a jestli na základě těchto zjištění lze doporučit pro citování v tamějších kvalifikačních pracích buď některý z oborových citačních stylů nebo unifikovaný styl ISO 690. V případě LF se ukázalo, že namísto doporučených stylů ISO 690 a AMA by bylo vhodnější implementovat do citačních pravidel pro kvalifikační práce styl Vancouver/NLM, neboť podle něj autoři z LF převážnou měrou citují. Naproti tomu u FSpS a PŘF se projevují limity zde prezentované analýzy a nutnost dalšího výzkumu, který by upřesnil, zdali je pro FSpS vhodnější styl APA nebo Vancouver/NLM a který ze stylů by byl vhodný pro obory antropologie, biologie, ekologie, fyzika, matematika a vědy o Zemi na PŘF. U zbývajících oborů biofyzika, biochemie a chemie se totiž jeví jako vhodný styl ACS a u oboru astrofyzika styl AIP.

Přestože nebylo vždy dosaženo jednoznačných výsledků, otevírá tato studie prostor pro diskusi, nakolik může být citační chování autorů obdobné i na ostatních českých univerzitách a jestli by i v rámci nich neměl být proveden obdobný výzkum. Spolu s dotazníkovým šetřením či analýzou citovaných typů dokumentů by bylo možno konečně odpovědět na otázku, je-li vhodnější směřovat k užívání citačního stylu unifikovaného či oborového. Vzhledem k uvedenému by bylo vhodné nejdříve identifikovat nejčastěji citované dokumenty v kvalifikačních pracích podle typu dokumentu a výsledky následně hodnotit v kontextu zjištění, které citační styly vyučující sami preferují a které reálně ve svých publikacích užívají. Tak by bylo možno identifikovat ten citační styl, podle něhož vyučující nejčastěji citují a který zároveň v pokynech má co nejširší podporu pro studenty nejčastěji citované typy dokumentů.

Použitá literatura

- ANDRADE, David Cristóbal, Boris Alejandro LÓPEZ, Rodrigo RAMÍREZ-CAMPILLO, Ana Rosa BELTRÁN a Roxana Pamela RODRÍGUEZ, 2013. Bibliometric analysis of south american research in sports science from 1970 to 2012. *Motriz: Revista de Educação Física*. roč. 19, č. 4, s. 783–791. ISSN 1980-6574.
- BANATEPPANVAR, Koteppa, B. S. BIRADAR a B. U. KANNAPPANAVAR, 2013. Citation analysis of doctoral theses in botany submitted to Kuvempu University, India: a case study. *Collection Building* [online]. roč. 32, č. 1, s. 12–21 [vid. 2. únor 2014]. ISSN 01604953. Dostupné z: doi: 10.1108/01604951311295058
- CAMACHO, Leticia, 2013. Clarity and Chaos: Is There a Preferred Citation Style in Business Academic Literature? *Journal of Business & Finance Librarianship* [online]. roč. 18, č. 1, s. 49–56 [vid. 25. leden 2014]. ISSN 0896-3568. Dostupné z: doi:10.1080/08963568.2013.736314
- FREIMER, Gloria R a Margaret M PERRY, 1986. Student Problems with Documentation. *Journal of Academic Librarianship*. roč. 11, č. 6, s. 350–354. ISSN 0099-1333.

- FSpS, c2014. Státní závěrečné zkoušky. Fakulta sportovních studií [online]. Brno: Fakulta sportovních studií MU [vid. 19. leden 2014]. Dostupné z: <http://www.fsps.muni.cz/studenti/bc-nmgr/szz-191.html>
- FSpS, 2014. Studia Sportiva [online]. Brno: Fakulta sportovních studií MU [vid. 29. leden 2014]. Dostupné z: <http://www.fsps.muni.cz/studiasportiva/>
- GAU, Li-Shiue, 2013. Trends and topics in sports research in the Social Science Citation Index from 1993 to 2008. Perceptual And Motor Skills [online]. roč. 116, č. 1, s. 305–314 [vid. 29. leden 2014]. ISSN 0031-5125. Dostupné z: <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=e128858f-72ad-4d89-961c-b4b16c78b68d%40sessionmgr4004&hid=4202>
- GŘEŠÁKOVÁ, Vanda, 2013. Výzkum využitelnosti citačních stylů na filozofických fakultách Univerzity Karlovy, Západočeské univerzity, Univerzity Palackého a Ostravské univerzity [online]. Brno [vid. 19. leden 2014]. Magisterská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/342602/ff_m/Diplomova_prace_text.pdf
- HEWER, C. Langton, 1945. The Harvard System. British Medical Journal [online]. 17.2., roč. 1, č. 4389, s. 233–234 [vid. 19. leden 2014]. ISSN 0007-1447, 1468-5833. Dostupné z: doi:10.1136/bmj.1.4389.233-b
- ICMJE, 1991. Uniform requirements for manuscripts submitted to biomedical journals. British medical journal [online]. roč. 302, č. 6772, s. 338–341 [vid. 13. duben 2013]. ISSN 1756-1833. Dostupné z: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1669007/pdf/bmj00112-0044.pdf>
- KLASSEN, Timothy William, 2011. A citation study of public health Masters' theses. Collection Building [online]. roč. 30, č. 4, s. 153–159 [vid. 28. leden 2014]. ISSN 0160-4953. Dostupné z: doi: 10.1108/01604951111181119
- KUBÁLKOVÁ, Petra, 2006. Instrukce k citování literatury dostupné v prostředí WWW na vysokých školách v ČR | Ikaros. Ikaros: elektronický časopis o informační společnosti [online]. roč. 10, č. 12 [vid. 18. leden 2014]. ISSN 1212-5075. Dostupné z: <http://www.ikaros.cz/instrukce-k-citovani-literatury-dostupne-v-prostredi-www-na-vysokych-skolach-v-cr>
- KUMAR, H. Anil a Mallikarjun DORA, 2011. Citation analysis of doctoral dissertations at IIMA: A review of the local use of journals. Library Collections, Acquisitions, and Technical Services [online]. roč. 35, č. 1, s. 32–39 [vid. 25. leden 2014]. ISSN 1464-9055. Dostupné z: doi: 10.1016/j.lcats.2011.03.002
- LF, 2013. Směrnice děkana č. 3/2013: Pokyny k formálním náležitostem disertačních prací vypracovaných na Lékařské fakultě MU [online]. 2013. Brno: Lékařská fakulta MU [vid. 19. leden 2014]. Dostupné z: http://is.muni.cz/do/med/uredni_deska/pravni_normy/smernice_dekana/2013/3-2013-smerniceLFMU_disertacni_prace_final.pdf
- MANSFIELD, Jerry W, 1984. Why Not a Uniform Citation System. Journal of Academic Librarianship. roč. 10, č. 4, s. 220–222. ISSN 0099-1333.
- MOORTHY, A. Lakshmana, 1988. Towards a Standard Style for Bibliographic References. DESIDOC Journal of Library & Information Technology [online]. roč. 8, č. 4 [vid. 26. leden 2014]. ISSN 0976-4658. Dostupné z: <http://publications.drdo.gov.in/ojs/index.php/djlit/article/view/2979>
- NEWTON MILLER, Laura, 2011. Local Citation Analysis of Graduate Biology Theses: Collection Development Implications. Issues in Science and Technology Librarianship [online]. Winter 2011, č. 64. ISSN 1092-1206. Dostupné z: <http://www.istl.org/11-winter/refereed3.html>
- PARK, Sarah, Lori A MARDIS a Connie Jo URY, 2011. I've lost my identity - oh, there it is... in a style manual: Teaching citation styles and academic honesty. Reference Services Review [online]. roč. 39, č. 1, s. 42–57 [vid. 19. leden 2014]. ISSN 0090-7324. Dostupné z: doi: 10.1108/00907321111108105
- PATRIAS, Karen, 2007. Citing Medicine: The NLM Style Guide for Authors, Editors, and Publishers [online]. 2. ed. Bethesda, MD: National Library of Medicine [vid. 28. leden 2014]. Dostupné z: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK7256/>
- PLACHETA, Zdeněk, 2010. Pokyny pro vypracování magisterské diplomové práce. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5172-0.
- QUENTAL, Nuno a Júlia M LOURENÇO, 2012. References, authors, journals and scientific disciplines underlying the sustainable development literature: A citation analysis. Scientometrics [online]. roč. 90, č. 2, s. 361–381 [vid. 25. leden 2014]. ISSN 0138-9130. Dostupné z: doi: 10.1007/s11192-011-0533-4
- ŘEHŮRKOVÁ, Markéta, 2013. Výzkum citačních stylů na vybraných přírodovědeckých fakultách v ČR [online]. Brno [vid. 19. leden 2014]. Magisterská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/329052/ff_m/rehurkova_DP.pdf
- SHAFI, S. M. a Wahida GAZI, 2012. Citation Analysis of Ph.D Theses A study of doctoral theses submitted to Kashmir University during 1980–2000 in Natural Sciences. Trends in Information Management (TRIM) [online]. roč. 1, č. 1 [vid. 2. únor 2014]. ISSN 0973-4163. Dostupné z: <http://ojs.uok.edu.in/ojs/index.php/crd/article/download/63/57>
- SIEGLOVÁ, Jarmila, 2004. Pokyny pro vypracování bakalářské práce: v oboru fyzioterapie a léčebná rehabilitace. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-3485-8.
- SKÁLOVÁ, Andrea, Praha: MeDitorial, c2014. Pokyny pro autory a recenzenty: Geriatrie a Gerontologie. proLékaře.cz [online]. Praha: MeDitorial [vid. 27. leden 2014]. Dostupné z: <http://www.prolekare.cz/geriatrie-gerontologie-pokyny>
- STRADER, C. Rockelle, 2012. Citation Analysis: Do Age and Types of Materials Cited CORrelate with Availability of Appropriate Library of CONgress Subject Headings? Library Resources & Technical Services. roč. 56, č. 4, s. 238–253. ISSN 0024-2527.
- TERBILLE, Charles, 1990. Students and rules of style for reference citations. Libri. roč. 40, č. 3, s. 242–254. ISSN 0024-2667.
- ÚNMZ, c2014. Jsou české technické normy v ČR závazné? A jak je tomu ve světě? - ÚNMZ. Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví [online]. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví [vid. 18. leden 2014]. Dostupné z: <http://www.unmz.cz/urad/prehhrub.asp?cd=53&typ=c>
- ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA PŘF, c2014. Informační vzdělávání: bibliografické citace. Ústřední knihovna Přírodovědecké fakulty [online]. Brno: Přírodovědecká fakulta MU [vid. 2. únor 2014]. Dostupné z: <http://knihovna.sci.muni.cz/edu/citations>
- WILHELMOVÁ, Radka, 2008. Jak napsat bakalářskou práci: Studijní opora [online]. Brno: Masarykova univerzita [vid. 19. leden 2014]. Dostupné z: <http://portal.med.muni.cz/download.php?fid=525>
- WILSON, Ellen K., 2012. Citation Analysis of Undergraduate Honors Theses. Southeastern Librarian [online]. roč. 60, č. 1, s. 39. ISSN 0038-3686. Dostupné z: <http://selaonline.org/SoutheasternLibrarian/Spring2012.pdf>

Mgr. Jiří Kratochvíl, Ph.D.

kratec@ukb.muni.cz

(Knihovna univerzitního kampusu Masarykovy univerzity, Brno)

Príspevok je recenzovaný.